

Ararat

Jaren geleden woonde ik in een verwaarloosd huis in het hart van een dennenbos, omringd door stilte die grensde aan absolute stilte, – de stilte die klinkt nadat het revolvershot is afgegaan. Soms kwam de wind in het bos, en veroorzaakte tussen de stammen het geluid dat hoorbaar is als men in een lege fles blaast, maar de rest van de tijd bewogen alleen de hoogste toppen van de bomen, zonder geluid.

Behalve door stilte werd mijn bestaan er beheerst door vocht. Het altijd groene bos was altijddurend vochtig, want geen zonnestraal drong tot de mosgrond door, en het huis viel met geen mogelijkheid droog te stoken, nog niet met de grootste kachel die ik had kunnen vinden en die ik brandende hield met kolen, met hout, met de verzamelde werken van tal van schrijvers en voorts met alles wat maar vlam wilde vatten: – binnenmuren, vloeren en plafonds van het huis bleven met waterdruppels overdekt alsof zij, ontroostbaar, niet konden ophouden met huilen, en waar de warmte niet tot de andere vertrekken kon doordringen raakte alles behangen en belegd met tapijten van schimmels en zwammen in vele tinten grijs.

Dagelijks begon ik omstreeks elf uur in de ochtend jenever te drinken, om tegen het eind van de middag, bij het grauwer worden van het toch al altijd grauwe schemerlicht dat er hing, een tot de bodem geledigde fles uit het raam van mijn zogenaamde werkvertrek het bos in te gooien.

Het was in het jaar dat ik drieëndertig was geworden, – het rampenjaar in mijn leven tot dusver: alle kabels waren doorgehakt, alle ankerkettingen doorgeroest, alle schepen gezonken, – de tijd voor de balans was aangebroken, het was tijd voor conclusies.

Eerder dat jaar, in de vroege lente, was er een novelle van mij verschenen: mijn vijfde literaire publikatie in boekvorm, – ik sloot er de beginperiode van mijn schrijverij mee af. Van deze novelle verschenen vele jubelende recensies, maar evenals mijn vorige boeken bleef ook dit boek onverkocht, en niet lang later werd het evenals mijn vorige boeken aan een ramsjfirma van de hand gedaan.

Iedere boom is goed om je aan op te knopen, iedere hoogte is goed om je van te pletter te storten, ieder water is goed om je in te verdrinken.

Niet, dat ik per se dood wilde, hoewel, als het niet anders kon zou het mij ook weinig hebben kunnen schelen, – ik verlangde om er een poosje niet te zijn, om een paar maanden à een halfjaar in een soort slaap, of roes, of een nog andersoortige toestand van onbewustheid, door te brengen om niet aan ‘het leven’ te hoeven deelnemen.

Ik had enige dozen jenever ingeslagen, die buiten tegen de achtergevel van het huis, onder een afdak, stonden opgetast, iedere doos bevatte twaalf literflessen, – maar wat ik ook zoop, nooit was mijn slaap zo diep en mijn roes zo definitief, of ik dook er na verloop van tijd proestend en naar adem happend weer uit op, zwetend, bevend, vol van allerhande pijnen, maar in ieder geval: *levend* en mij de dingen ten slotte wel degelijk nog altijd scherp bewust.

Er werd klaarblijkelijk nog iets van mij verwacht: – misschien

moesten er in de toekomst toch nog dingen door mij worden geschreven die niemand anders dan ik zou kunnen schrijven, of willen schrijven, of durven schrijven...

Daar zat ik dus, – naar alle kanten doodgelopen en in alle facetten van mijn bestaan mislukt. Om mij heen was die immense stilte van het bos dat allengs vol lege flessen kwam te liggen, die van lieverlede in de zompige grond begonnen weg te zakken. Ik wilde nu zelf op een of andere manier door de wereld zakken, ondergaan in water, om op de bodem daarvan voor enige tijd door vergetelheid te worden toegedekt. Soms droomde ik van een onderwaters kristallen paleis: daar woonde mijn geliefde, die ik het meest miste van alles dat ik miste. Zodra ik begon te zuipen stroomden mij de tranen over het gezicht. Als ik niet zoop was ik krankzinnig van gemis, van jaloezie en van haat.

‘Nachtschade!’

Opnieuw zal ik mijn geliefde zo noemen, zij is dezelfde als die ik eerder heb omschreven als ‘de gedroomde geliefde’.

Ik riep haar naam, of als het haar naam niet was dan waren het andere dingen, hardop, om de stemgeluiden die mij omgaven met mijn geroep te overstemmen en zodoende niet steeds te hoeven beluisteren.

Stemmen horen was een van de verschijnselen die zich aan mij voordeden ten gevolge van mijn drankdieet. Ik was, terwijl ik langzaam naar de diepte ging, bijna permanent omringd door gekakel en gegons van stemmen uit voorbije jaren van mijn leven.

Deze stemmen waren geen ‘inbeelding’ als zodanig, maar klonken *werkelijk*, ik hoorde ze niet binnen in mij, maar in de doodstille en absoluut verlaten ruimte buiten mij, hardop of

gefluisterd, soms één stem, soms een kakofonie van stemmen, klanken, woorden, zinsdelen, die altijd opeens, onverwacht, begon te klinken.

Vooraf 's nachts bracht dit verschijnsel mij buiten zinnen van angst en begon ik bij voorbeeld te telefoneren, willekeurige nummers draaiend om te horen of er buiten het bos nog levende mensen woonden, of dat de wereld misschien was ten onder gegaan en nog slechts uit stemgeluiden van rusteloos rondwandelende zielen bestond.

Meestal kwam er geen verbinding tot stand, maar soms draaide ik een cijfercombinatie die in de hoorn wel degelijk een stem tot klinken bracht: 'Hallo?' (...) 'Hallo?' (...)

Dit boezemde mij nieuwe angst in, die van dezelfde soort was, want de stem die ik op deze wijze plotseling te horen kreeg was niet anders dan alle stemmen die ik toch al hoorde.

Of ik zette midden in de nacht de televisie aan om te luisteren naar het geruis dat met het oplichten van het scherm, dat beeldloos bleef, begon te klinken.

Naarmate ik het volume van het geruis opvoerde en dit ten slotte klonk als donderend neerstortend water, absorbeerde het de klanken van mijn stemmen, en kwam er enige rust in mij (maar nooit was ik vrij van de gedachte: dit alles moet worden beschreven, ooit, door mij, of ik zal niet hebben geleefd).

Wat ik ook 'Nachtschade' riep, natuurlijk hoorde zij mij niet.

Zij was ten slotte toch naar haar echtgenoot teruggekeerd, want zij was nu eenmaal met hem getrouwd, zei ze, – en dat *mijn* huwelijk nu voorgoed kapot was, betekende nog niet dat zij het hare met *haar* echtgenoot niet alsnog wilde proberen te herstellen.

Tussen haar en mij bleven spookgestalten staan die hun ogen onafgewend op ons gevestigd hielden: dat waren haar echtgenoot en mijn echtgenote van wie ik was weggelopen, –

mijn echtgenote had aan iedere hand een kind: een dochtertje (Lotje) en een zoontje (Joris).

Ik moest haar nu, zei mijn geliefde, niet chanteren; ik moest haar een eerlijke kans geven om voor haarzelf met de dingen in het reine te komen; ik moest haar geen brieven schrijven, háár moest ik niet opbellen, ik moest haar niet achternalopen, ik moest haar niet lastig vallen...

Sedert ik uit een vrouw te voorschijn ben getrokken, leef ik met het vrouwensoort op voet van liefdevol gekoesterde onmachtige haat.

In het voetspoor van...

Naar aanleiding van de vele jubelende recensies die van mijn novelle waren verschenen, was er een televisieploeg naar mijn dennenbos gekomen en was ik door een redactrice van het literaire kijkprogramma 'In het voetspoor van...' geïnterviewd. Dit gebeurde wandelend onder de donkere bomen, in het tot vaalheid uitgefilterde licht van een voorjaarsmiddag, terwijl de camera zich nu eens vóór ons, dan achter ons, dan opzij van ons bevond. Beurtelings hield de interviewster de microfoon voor haar mond, om mij een vraag te stellen, en voor de mijne, die op die vraag dan een of ander antwoord gaf. Alle antwoorden sprak ik uit in een toestand van geestespaniek, puttend uit een chaos van antwoordmogelijkheden. Wat ook terug te zeggen op een vraag als: 'Waarom schrijft u?' – immers: wie begrijpt ooit wat, wie spreekt mijn taal? 'Wat beoogt u met uw boeken?' 'Wie bent u?' (Ein Kind des Zorns in Satans Netze...) 'Is wat u schrijft autobiografisch?' 'Is wat u schrijft overeenkomstig "de historische werkelijkheid"?'

De microfoon zat aan een tientallen meters lange draad, die zich achter onze voetafdrukken door het bos heen ontrolde, alsof mijn ondervraagster en ik ons in een doolhof hadden begeven waarin wij steeds verder, steeds dieper, doordrongen, maar waaruit wij straks, langs die draad, de weg naar huis weer zouden kunnen terugvinden; – soms struikelde ik bijna over die draad.

Van dit interview herinner ik mij thans nauwelijks méér dan dat het heeft plaatsgevonden, en dat het, maanden na de opname, pas in de herfst van dat jaar, is uitgezonden, – maar des te scherper herinner ik mij hoe ik schrok toen ik mijzelf op het beeldscherm zag:

Ik had de gewaarwording als was het eigenlijk niet ‘mijzelf’ die ik zag, maar een in een lichtbeeld veranderde, tijdloos geworden gedaante die ‘ik’ was en gelijktijd evenveel niet-‘ik’. Ik zag een door mij uitgebeeld, mij-voorstellend personage dat ik ook met ‘hij’, of met ‘jij’, zou hebben kunnen aanduiden, zozeer voelde ikzelf mij vreemd aan die gedaante die mijn lichaam had, mijn kleren en schoenen droeg, en met mijn stemgeluid woorden reproduceerde die ik maanden tevoren in een microfoon had gezegd.

Zo leek het, alsof ik mijzelf zag in de gedaante van een der ‘ik’-personages uit sommige van mijn eigen romans en novellen, waarin ik wel ‘ik’ had geschreven, maar daarom niet altijd *mijzelf* had bedoeld, zonder gelijktijd *niet* te bedoelen.

Ik zei tegen de interviewster:

Ik besta niet zonder de boeken die ik schrijf, – soms lieg, of droom, of fantaseer ik mijzelf en kom aldus omtrent mijzelf tot een of andere waarheid, die niet ‘autobiografisch’ is, en ook niets met enige ‘historische werkelijkheid’ te maken heeft, en tòch voor mij als ‘waarheid’ geldt. Het vinden van die ‘waarheid’ is een van de redenen waarom ik schrijf. Kunst is de leugen die de werkelijkheid openbaart.

De autobiografie van de schrijver is niet de weergave van werkelijk (of waarlijk) door hemzelf ‘beleefde’ gebeurtenissen, maar is zijn werk zèlf.

De ‘historische werkelijkheid’ doet er al helemaal niet toe, daar ‘historie’ niet bestaat, ‘werkelijkheid’ niet bestaat, en wel-

dra de schrijver-persoonlijk ook niet meer bestaat.

Behalve dat ik mijzelf niet met het beeld-van-mijzelf kon identificeren, raakte ik bij het bekijken van het programma ook het besef van tijd en ruimte kwijt. Ik zag ‘mijzelf’ *in het verleden* op een tijdstip dat toch *het heden* was, – terwijl dat heden op geen enkele wijze meer overeenkwam met het verleden, zoals dit in het programma wederopdoemde.

In het heden was het dennenbos om mij heen herfstig geworden en hing het vol rag en webben, maar in hetzelfde heden zag ik op de televisie hetzelfde bos in de lente, – een beeld dat minder duister en onheilspellend was en waar zelfs vlinders doorheen dwarrelden. Toen de opnamen werden gemaakt ook was mijn geliefde nog bij mij, en toen het programma werd uitgezonden was zij niet meer bij mij en toch weer wèl een ogenblik bij mij terug, – want zij kwam in het programma voor:

(Het door mij uitgebeelde, mij-voorstellende personage staat aan de rand van de kleine waterplas aan de grens van het bos. De camera bevindt zich aan de overkant van de plas en filmt, langzaam inzoomend, de auteur, dat wil zeggen: niet hemzèlf maar, om een of andere ‘poëtische’ of anderszins ‘artistieke’, of ‘symbolische’ reden, zijn spiegelbeeld in het rimpelloze water.

Daarop verschijnt de geliefde, zij het eveneens niet zijzelf, ook van haar gestalte ziet men slechts het verzonken dubbelbeeld. Waar zij loopt ritselen het riet en het gras, maar in de uitzending is dit niet te horen: er klinkt muziek. Wat is zij mooi en jong en sprookjesachtig, maar zij kijkt zo treurig, enzovoort.

Nu wenden de auteur en de geliefde zich van de camera af, en beginnen hand in hand van het water vandaan te lopen. Waar hun spiegelgedaanten uit het water verdwijnen, hun hoofden het laatst, verschijnen gelijktijd hun ware gedaanten, en filmt de camera nadrukkelijk beider voeten, die zich in de richting van het bos verplaatsen. De auteur draagt schoenen, de geliefde

is blootsvoets. De camera registreert dat de voetafdrukken die het tweetal in de drassige grond stempelt bijna ogenblikkelijk vol water slibben en zonder spoor verdwijnen.

Eindshot van dit tafereel is: de boswand, voorgesteld als een toneeldecor, waarin beiden zijn opgelost, – vóór het decor buitelen een paar vlinders. Camera zoomt terug naar de rand van het water, men ziet het toneeldecor in het water weerspiegeld.)

Toen dit fragment op het beeldscherm voorbijtrok was ik al stomdronken en dus ook in die toestand evenveel niet-mijzelf als wel-mijzelf, – verdwaald in tal van werkelijkheden en tijden, afbeeldingen, afsplitsingen, spiegelbeelden, personages, personificaties, decors.

Wie was ik nu eigenlijk, en wáár was ik?

Behoedzaam drukte ik me uit de verzakte leunstoel waarin ik zat overeind, – behoedzaam: om de boel niet onder te kotsen, – en vluchtte weg, waarheen?, het kille huis uit, het kille bos in, om het vervolg van het programma niet te hoeven zien. Tranen met tuiten, die tranen bestonden uit pure jenever. De drankfles droeg ik onvrijwillig, als een vreemd zwaar uitgroeiselsel aan mijn lichaam met me mee: terwijl ik naar het programma zat te staren had ik in gedachten mijn ringvinger door de flessehals gedrukt en hem er niet meer uit kunnen krijgen. Er zat nog een bodempje jenever in de fles, – rennend door het bos hoorde ik dit zachtjes klotsen.